

2019-059

Archeologienota Brugge Haarakkerstraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

19-6-2019

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Brugge Haarakkerstraat (provincie West-Vlaanderen), gelegen binnen de afgebakende archeologische zone van de historische stadskern van Brugge, waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 300m² of meer bedraagt en de bodemingrepen groter zijn dan 100m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied, omschreven als de site Dumolin, is ca. 2240m² groot en kent een bijna rechthoekige vorm met een NW-ZO oriëntatie. Het terrein is gelegen aan de noordelijke rand, binnen de stadskern, van Brugge, ter hoogte van de Haarakkerstraat 38. Aan de noordwestelijke zijde sluit het plangebied aan op de Haarakkerstraat. Aan de zuidwestelijke zijde grenst het terrein aan bewoning en een groenzone gelegen langs de Haarakkerstraat en de Peterseliestraat. In het zuidoosten wordt het terrein begrensd door bewoning aan de Oost-Proosse. Ten oosten bevindt zich een molen en een wandelpad langsheen de vesten. Het terrein is grotendeels ingenomen door bewoning en verhardingen, zoals ook aangegeven op onderstaande figuren, die deel uitmaken van een voormalige wasserij en kweekvijver. Slechts een klein deeltje in het uiterste zuidoosten is braakliggend. Voor zover gekend zijn geen ondergrondse kelders aanwezig. Wel zullen nutsleidingen (afwatering, elektriciteit, riolering, ...) en dergelijke aanwezig zijn in de bodem. Daarnaast zijn op twee locaties tankinstallaties aanwezig. Bijna centraal in het westelijke deel bevinden zich twee ondergrondse dieseltanks (op ca. 2,5m diepte) en een bovengrondse stookolietank. In deze zone werd geen verontreiniging vastgesteld. In de tweede zone bijna centraal in het oostelijke deel bevindt zich een stookketel, een bovengrondse stookolietank, een watertank en een grote bovengrondse tank voor brandstof. In deze zone werd een bodemverontreiniging vastgesteld en dient een sanering uitgevoerd te worden, zoals te zien op figuur 5. De sanering dient te gebeuren tussen ca. 20cm en 2,5m diep over een oppervlakte van ca. 200m².

De geplande werken omvatten twee luiken. In eerste instantie zullen alle aanwezige gebouwen en verhardingen verwijderd worden. Bijna centraal in het oostelijke deel van het plangebied dient bovendien een sanering te gebeuren ter hoogte van een stookolietank. De saneringsdiepte bedraagt hier ca. 20cm tot 2,5m diepte naar gelang de kernzone van de bodemverontreiniging. Na de voorbereidende werken zal een woonzone ingepland worden met 10 eengezinswoningen voorzien van 10 garageboxen en tuinzones. Er zijn geen kelders voorzien en de woningen zullen gefundeerd worden volgens een standaard funderingstype, naar gelang de draagkracht van de bodem. De geplande werken houden dus aanzienlijke bodemingrepen in over het totale plangebied en zullen een nefaste impact hebben op het bodemarchief.

Het terrein is reeds vroeg gelegen in de stadskern van Brugge gelegen, maar wordt gezien zijn ligging aan de noordelijke stadstrand pas in de late middeleeuwen in ontwikkeling genomen. De oudste cartografische bron uit 1560 (Deventer) toont bewoning aan langs de Haarakkerstraat. Het huidige stratenplan kan reeds in deze periode in grote lijnen onderscheiden worden. Het achterliggend gebied blijft lange tijd ingenomen als groen/tuinzone tot in de 20ste eeuw. Pas dan wordt dit deel bebouwd en verhard. De vesten en toebehorende structuren (omgrachtingen, windmolens, ...)

bevinden zich net ten oosten buiten het plangebied. Van deze worden wellicht geen resten verwacht. Een interessant gegeven is bovendien de Langerei die wellicht teruggaat tot een oude natuurlijke getijdegeul. De huidige loop zou vroeger aan de westelijke zijde zeker 80m breder geweest zijn. Aan de oostelijke zijde, de kant van het plangebied, is nog geen informatie gekend. Binnen het bouwblok waar het plangebied zich bevindt, vond nog geen archeologisch onderzoek plaats. Wel werden reeds diverse sporen en structuren aangetroffen in de binnenstad van Brugge alsook ter hoogte van het plangebied. Belangrijk betreft de resten van laatmiddeleeuwse pottenbakkers ter hoogte van de Potterierei, niet ver ten westen van het plangebied. Ook werden sporen aangetroffen uit de Romeinse periode ten noordwesten van het terrein. Op basis van het archeologisch kader kunnen sporen uit de Romeinse periode en de late/post middeleeuwen verwacht worden. Op basis hiervan kan aan het plangebied een hoge archeologische verwachting toegekend worden. De bebouwing op deze locatie gaat minstens terug tot het midden van de eind 16de eeuw. De bestaande bebouwing is eerder recent van aard en niet onderkelderde, wat kan betekenen dat er direct onder het huidige vloerniveau archeologische sporen en vondsten aanwezig kunnen zijn die kunnen teruggaan tot de late middeleeuwen. Aan de straatzijde kunnen diverse archeologische niveaus verwacht worden die te maken hebben met de opeenvolgende bewoning op deze locatie (bvb. meerdere vloerniveaus, haardplaatsen, funderingen, oude kelders,...). Meer naar achter, op de voormalige groen/tuinzone, kunnen sporen aanwezig zijn die te maken hebben met de voormalige functie als achtererf: waterputten, beerputten, afvalkuilen, resten van bijgebouwen, tuinlagen, perceelsgreppels, sporen van ambachtelijke activiteit, enz. Het is bovendien niet onwaarschijnlijk dat sporen van het laatmiddeleeuwse pottenbakkersambt aangetroffen kunnen worden, zoals vastgesteld aan de Potterierei. Informatie aangeleverd door Raakvlak geeft echter aan dat de pottenbakkers voornamelijk geconcentreerd zaten tussen de Carmersstraat en Oliebaan en normaal gezien niet tot aan het plangebied.

Het plangebied kent een hoge archeologische verwachting voor wat betreft stedelijke sites vanaf de late middeleeuwen tot heden. Er kan een complexe stratigrafie verwacht worden op het terrein. Aangezien de bovenste archeologische restanten zich in dergelijke stadscontexten soms heel ondiep onder het huidige loopniveau, onder de huidige vloer, bevinden, is de kans zeer groot dat er archeologisch erfgoed vernield zal worden bij de werken. Omdat op basis van enkel het bureauonderzoek de aan- of afwezigheid van een archeologische site, en de aard en bewaringstoestand ervan, echter niet precies kan aangetoond worden, is een verder vooronderzoek noodzakelijk. Dit verder vooronderzoek zal ongetwijfeld relevante kennisvermeerdering genereren voor zowel de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van de stad Brugge, als voor de ontwikkeling van de site zelf, waar tot op heden nog geen archeologisch onderzoek plaatsvond. Dit verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren, aangezien de site momenteel nog in gebruik is.

Gezien de ligging in een stadscontext, waarbij een complexe stratigrafie verwacht wordt, met het voorkomen van puinpakketten, funderingen, vloeren,... in de bodem, is het uitvoeren van een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefputten en -sleuven, de enige relevante onderzoeksmethode om deze site te onderzoeken. Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: West-Vlaanderen, Brugge, Haarakkerstraat 38

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 70481.9794871 en Y: 212694.257506; X: 70923.1721959 en Y: 212913.530943

Kadastergegevens: Brugge, afdeling 6, sectie F, perceel 9D2 en 9K2

Het plangebied is ca. 2240m² groot, waarvan ca. 2040m² in aanmerking komt voor verder vooronderzoek. Ca. 200m² zal gesaneerd worden wegens bodemverontreiniging tot een maximale diepte van ca. 2,5m diepte. Deze zone wordt niet mee opgenomen in het onderzoeksgebied. Verspreid over het volledige plangebied worden proefputten en -sleuven aangelegd. De proefputten bevinden zich ter hoogte van de voormalige historische bewoning aan de Haarakkerstraat met een meer complexe bodemkundige stratigrafie, terwijl de proefsleuven ingepland zijn ter hoogte van de voormalige tuin/groenzone waar cultuurlagen te verwachten zijn.

De sloop van de gebouwen mag enkel bovengronds uitgevoerd worden. Funderingen, vloeren, eventuele kelders en andere ondergrondse structuren dienen behouden te blijven tot na het archeologisch vooronderzoek, wanneer de archeologische waarde van het terrein gekend is. Plaatselijk kan het sleuvenplan aangepast worden aan de terreinomstandigheden.

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op het kadasterplan met aanduiding van de saneringszone (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van de onderzoeken is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn, hoe de stratigrafie in elkaar zit, en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Hoeveel archeologische niveaus zijn te onderscheiden, en op welke diepte bevinden deze zich?
- Kunnen er uitspraken gedaan worden over de evolutie van het plangebied? Van wanneer dateren de eerste bewoningssporen? Zijn er diverse bewoningsfases af te leiden uit de resultaten van het vooronderzoek?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefputten en -sleuven, gezien de ligging van het plangebied in een stedelijke context met een complexe verticale stratigrafie, de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden. De sloop van de gebouwen mag enkel bovengronds uitgevoerd worden. Funderingen, vloeren, eventuele kelders en andere ondergrondse structuren dienen behouden te blijven tot na het archeologisch vooronderzoek, wanneer de archeologische waarde van het terrein gekend is. Plaatselijk kan het sleuvenplan aangepast worden aan de terreinomstandigheden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Specifiek wordt verwezen naar hoofdstukken 8.6.1 en 8.6.3 van de *Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 2.0)*. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

De proefsleuven en proefputten worden ingepland rekening houdend met de vooropgestelde vraagstellingen, de historische bebouwing aan de straatkant en het voormalige achtererf. Volgende configuratie wordt voorgesteld:

- Twee proefputten:
  - ➔ Ter hoogte van de voormalige historische bebouwing aan de Haarakkerstraat
  - ➔ Ca. 4 op 4m – eventueel aangevuld met uitbreiding
  - ➔ Doel: bewaringstoestand van de historische bebouwing nagaan, mogelijke complexe stratigrafie, opeenvolgende vloerniveaus, etc.
  - ➔ De proefputten worden aangelegd tot op het eerste archeologische niveau en plaatselijk verdiept tot in de moederbodem, indien mogelijk, om een volledige stratigrafische sequentie te bekomen.
  - ➔ Indien in de proefput de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie niet bereikt kan worden (bvb. omwille van veiligheidsredenen), dan wordt in de proefput minstens 1 boring of sondering tot in de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie geplaatst om de stratigrafie in kaart te brengen, indien dit relevant is voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

- Vijf proefsleuven:
  - ➔ Ter hoogte van het voormalige achtererf
  - ➔ Doel: bewaringstoestand van de achtererven vatten, eventuele oude percellering aansnijden, opeenvolging van cultuurlagen, sporen die gelinkt kunnen worden met de bewoning aan de straatzijde.

- ➔ De sleuven worden aangelegd tot op het eerste relevante archeologische niveau en aangevuld met kijkvensters.
- ➔ Op minstens één locatie in elke sleuf wordt een proefput aangelegd die tot op het niveau van de moederbodem wordt uitgegraven. Indien in de proefput de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie niet bereikt kan worden (bvb. omwille van veiligheidsredenen), dan wordt in de proefput minstens 1 boring of sondering tot in de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie geplaatst om de stratigrafie in kaart te brengen, indien dit relevant is voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

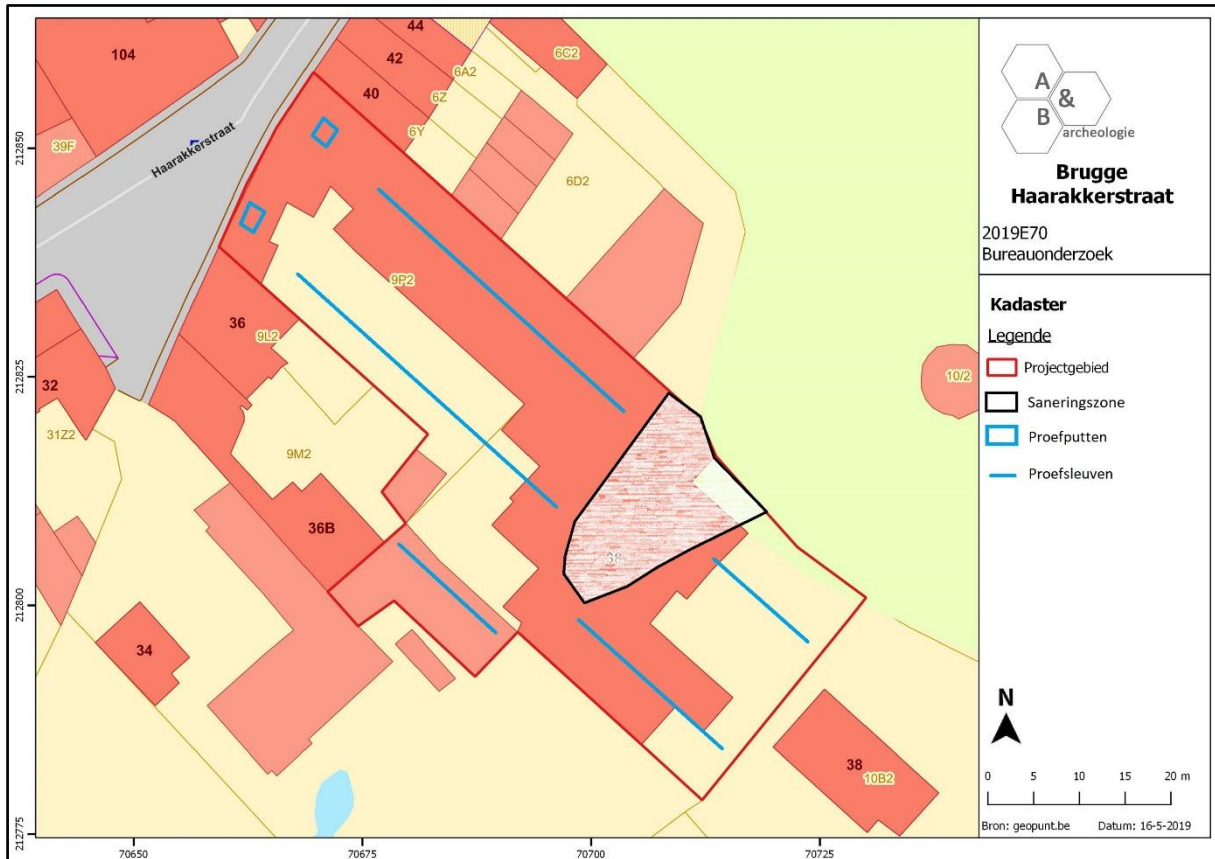
Indien de onderzoeksvragen op basis van bovenstaande werkputtenplan niet afdoende kunnen beantwoord worden, dan kan de uitvoerende erkende archeoloog er tijdens het veldonderzoek voor opteren om extra proefputten of proefsleuven aan te leggen, of de bestaande werkputten uit te breiden, om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen.

De werkputten worden na het onderzoek terug gedicht. Eventuele kwetsbare sporen worden afgedekt met geotextiel, waarboven een pakket van 20cm dik aanvulzand wordt gelegd, zodat bij latere uitgravingen duidelijk wordt dat men het archeologische niveau nadert.

Er wordt in totaal 32m² onderzocht, ofwel 1,5% van de onderzoekbare oppervlakte van het plangebied, via proefputten. Daarnaast wordt ca. 210m² onderzocht door middel van proefsleuven, ofwel 10% van de onderzoekbare oppervlakte. In totaal wordt op die manier ca. 11,5% onderzocht. Gezien de spreiding van de werkputten wordt dit als voldoende ervaren om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden en een correcte inschatting te maken van het archeologisch potentieel van het plangebied. In de proefputten gebeurt de verdieping naar een volgend vlak pas als het bovenliggende vlak geregistreerd en onderzocht werd. Bij de verdieping naar de volgende vlakken wordt zoveel mogelijk getracht om muur- en vloerresten ouder dan de 19de eeuw te behouden. Op die manier kunnen ze bij een eventueel verder onderzoek in een groter geheel geplaatst worden.

- Randvoorwaarden

Het onderzoek vindt plaats in stedelijk gebied met aanpalende woningen. Er dient omzichtig en in veilige omstandigheden gewerkt te worden.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

Het team moet bestaan uit minstens 2 archeologen waarbij minstens één van de archeologen ten minste 220 werkdagen veldervaring heeft met onderzoek van sites met complexe stratigrafie in stadskern. Beide archeologen hebben minstens 40 werkdagen veldervaring met prospectieonderzoek in stedelijke context. Minstens 1 van de archeologen heeft een gedegen kennis van (post)middeleeuws aardewerk.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.